

HARBIY DISKURS TUSHUNCHASI VA HARBIY SOHADAGI AHAMIYATI

Niyozov Ibrohim Yo'ldosh o'g'li

O'zbekiston Milliy universiteti,
Lingvistika (fransuz tili) I kurs magistranti.

Annotatsiya: Ushbu maqolada, harbiy diskursning harbiy sohadagi ahamiyati, uning qay darajada keng soha ekanligi, harbiy terminlar, jargonlar, qisqartmalar va shunga o'xshash jarayonlarda harbiy diskursning qanday o'rin tutganligi to'g'risida so'z yuritilgan. Shuningdek, harbiy diskursning nima ekanligi, ma'no mazmuni to'g'risida ham ma'lumotlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Harbiy diskurs, terminalogiya, stenografiya, jargon, kod, lingvistika, harbiy aloqa, manipulatsiya, milliy xavfsizlik.

Abstract: In this article, the importance of military discourse in the military sphere, how wide it is, military terms, jargons, abbreviations, and similar processes, and the role of military discourse in similar processes are considered. Information was also given about what military discourse is and its meaning.

Keywords: Military discourse, terminology, shorthand, jargon, code, linguistics, military communication, manipulation, national security.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение военного дискурса в военной сфере, насколько он широк, военные термины, жаргоны, аббревиатуры и тому подобные процессы, а также роль военного дискурса в подобных процессах. Также была дана информация о том, что такое военный дискурс и его значение.

Ключевые слова: Военный дискурс, терминология, стенография, жаргон, код, лингвистика, военная коммуникация, манипуляция, национальная безопасность.

Harbiy diskurs tushunchasiga to'xtalishdan avval diskurs haqida qisqa fikr yuritsak. Sababi, diskurs tushunchasi hozirgi davrda o'ta jadallik bilan sodir bo'layotgan fanlar integratsiyasini o'zida yaqqol namoyon etadi²⁰⁵. [Sarbarova D. 2023:726]

Zamonaviy tilshunoslikda diskurs ma'lum bir mavzu bo'yicha uslubiy tarzda olib boriladigan va auditoriyaga yo'naltirilgan nutq, so'z olish(so'zga chiqish) deya izohlansa, metonimiya bo'yicha unga nutqning yozma matni sifatida qaraladi.

Globalashuv va yangi texnologiyalar davrida vujudga keladigan yangi sohalar diskursi o'ziga xosliklarini o'rganish lozimligi sababidan diskursni turli tomonlama tadqiq qilish talabi aktualigicha qolmoqda. Shu jumladan harbiy diskurs tushunchasi harbiy kontekstlarda qo'llaniladigan maxsus til va aloqa amaliyotini anglatadi. U harbiy kasbga xos bo'lgan terminologiya, jargon, qisqartmalar, kodlar va aloqa strategiyalarini o'z ichiga olgan keng ko'lamlı lingvistik xususiyatlarni o'z ichiga oladi. Harbiy diskurs harbiy tashkilotlarda bir qancha muhim vazifalarni bajaradi.

²⁰⁵ Sarbarova D. Matn va diskurs tushunchalari munosabati /Rraqamli texnologiyalar davrida tillarni intensiv o'qitishning psixologik pedagogik jihatlari/ Respublika ilmiy-amaliy anjumani 2023-yil. 746-bet

- *Samarali aloqa:* Harbiy xizmatchilar axborotni tez va aniq yetkazish uchun maxsus terminologiya va stenografiyalardan foydalanadilar. Bu, ayniqsa, aniqlik zarur bo'lgan yuqori bosimli holatlarda muhimdir.
- *Xavfsizlikni saqlash:* Harbiy diskurs ko'pincha maxfiy ma'lumotlarni dushmanlardan himoya qilish uchun shifrlash usullari, kodli so'zlar va boshqa xavfsizlik choralari o'z ichiga oladi. Ushbu chora-tadbirlar operatsion xavfsizlikni ta'minlash va maxfiy ma'lumotlarga ruxsatsiz kirishning oldini olishga yordam beradi.
- *Birdamlikni mustahkamlash:* Umumiy til va muloqot amaliyoti harbiy xizmatchilar o'rtasida do'stlik va birdamlik tuyg'usiga yordam beradi. Harbiylarga xos jargon va termin guruhlarning o'ziga xosligini mustahkamlashga yordam beradi va harbiy jamoalarga tegishlilik tuyg'usini uyg'otadi.
- *Hokimiyat va buyruqni tasdiqlash:* Harbiy diskurs harbiy tashkilotlar ichidagi ierarxik tuzilmalarni aks ettiradi, til ko'pincha hokimiyatni tasdiqlash, buyruq berish va intizomni saqlash uchun ishlatiladi. Masalan, og'zaki buyruqlar harbiy aloqaning asosiy jihati bo'lib, buyruqlarni aniqlik va vakolat bilan yetkazishdir.
- *Texnologik yutuqlarga moslashish:* Texnologiyaning rivojlanishi bilan harbiy diskurs yangi aloqa vositalari va platformalarini o'z ichiga olgan holda rivojlandi. Raqamli xabar almashish tizimlari, shifrlangan aloqa kanallari va masofaviy qo'mondonlik tizimlari zamonaviy harbiy aloqaning ajralmas qismiga aylandi.
- *Madaniyatlararo muloqot:* Ko'p millatli harbiy amaliyotlarda til va madaniy to'siqlar orqali samarali muloqot muhim ahamiyatga ega. Tarjimonlar turli tillarga mansub xodimlar o'rtasidagi muloqotni osonlashtirishda, madaniyatlararo almashinuvda aniqlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.
- *Strategik aloqa:* Harbiy diskurs ichki muloqot doirasidan tashqariga chiqib, jamoatchilik fikrini shakllantirish, dushmanlarga ta'sir o'tkazish va strategik maqsadlarga erishishga qaratilgan tashqi xabarlarini qamrab oladi. Targ'ibot, psixologik operatsiyalar va jamoatchilik bilan aloqalar kompaniyalari harbiy tashkilotlar tomonidan qo'llaniladigan strategik aloqa taktikasiga misoldir.
- *Ta'lim:* Harbiy diskurs o'quv dasturlari, qo'llanmalar va o'quv materiallari orqali uzatiladi va mustahkamlanadi. Harbiy xizmatchilarga o'z vazifalari uchun zarur bo'lgan maxsus til va muloqot amaliyoti o'rgatiladi, bu esa harbiy qismlarda izchillik va malakani ta'minlaydi.

Yuqorida keltirilgan ma'lumotlar harbiy diskursning murakkab va ko'p qirrali soha sifatida harbiy tashkilotlarning faoliyati va harbiy operatsiyalarni o'tkazishda muhim ekanligini tasdiqlaydi. Harbiy diskursni o'rganish harbiy kasbga xos bo'lgan noyob lingvistik amaliyotlar, madaniy dinamika va kuch tuzilmalari haqida tushuncha berishi mumkin.²⁰⁶[2]

Harbiy diskurs o'zining o'ziga xos xususiyatlari va turli sohalarda keng tarqalgan ta'siri tufayli lingvistik tadqiqotning boy va ko'p qirrali obyekt bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqotchilar o'rganishi mumkin bo'lgan ba'zi asosiy jihatlar:

1. *Til turlari:* Harbiy diskurs turli til turlarini, jumladan maxsus terminologiya, jargon, qisqartmalar va kodlarni qamrab oladi. Tadqiqotchilar ushbu lingvistik xususiyatlar harbiy kontekstlarda qanday ishlab chiqilgani, saqlanishi va tarqalishini o'rganishi mumkin.

²⁰⁶ Discourse. <https://en.wikipedia.org/wiki/Discourse>

2. *Aloqa strategiyalari*: Harbiy sohada muloqot strategiyalarini o'rganish tildan axborotni uzatish, xavfsizlikni saqlash va xodimlar o'rtasida hamjihatlikni mustahkamlashda qanday foydalanilishini yoritishi mumkin. Bunga og'zaki buyruqlar, yozma direktivalar va raqamli xabar almashish tizimlari kabi turli xil aloqa usullarini o'rganish kiradi.

3. *Kuch dinamikasi*: Harbiy diskurs ko'pincha ierarxik tuzilmalar ichidagi kuch dinamikasini aks ettiradi. Tilshunoslik tahlili tilning hokimiyatni tasdiqlash, maqomni muhokama qilish va harbiy tashkilotlarda ijtimoiy rollarni o'rnatish uchun qanday ishlatilishini aniqlashi mumkin.²⁰⁷ [Caroline Pickering. 2013. 12]

4. *O'zlik va madaniyat*: Til harbiy o'ziga xoslik va madaniyatni shakllantirish va mustahkamlashda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Tadqiqotchilar lingvistik belgilar, masalan, urg'u, dialekt va jaranglar guruh identifikatorlari va xizmatchilar o'rtasida birdamlikni shakllantirishga qanday hissa qo'shishini o'rganishlari mumkin.

5. *Targ'ibot va ishontirish*: Harbiy diskurs ichki muloqot doirasidan tashqarida jamoatchilik fikrini shakllantirish va dushmanlarga ta'sir o'tkazishga qaratilgan tashqi xabarlarni qamrab oladi. Targ'ibot usullari, ritorika va tilni manipulyatsiya qilish strategiyalarini tahlil qilish harbiy aloqaning ishontirish kuchi haqida tushuncha berishi mumkin.

6. *Tarjima va tarjimonlik*: Ko'p millatli harbiy amaliyotlarda tarjima va tarjimonlik til to'siqlari orqali muloqotni osonlashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu sohadagi lingvistik tadqiqotlar harbiy kontekstda til vositachiligining muammolari, strategiyalari va oqibatlariga e'tibor qaratishi mumkin.

7. *Texnologiya va raqamli aloqa*: Texnologiyadagi yutuqlar shifrlangan xabar almashish, kiber urush va masofaviy qo'mondonlik tizimlari kabi o'zaro ta'sirning yangi usullarini joriy qilib, harbiy aloqani o'zgartirdi. Tadqiqotchilar ushbu texnologik ishlanmalarning lingvistik o'lchamlarini va ularning harbiy diskursga ta'sirini o'rganishlari mumkin.

8. *Til siyosati va rejalashtirish*: Harbiy tashkilotlarda ko'pincha muloqot amaliyotini tartibga soluvchi aniq til siyosati va yo'riqnomalari mavjud. Tilshunoslik tadqiqotlari til siyosati armiyaning rivojlanayotgan ehtiyojlarini qondirish uchun qanday shakllantirilishi, amalga oshirilishi va moslashtirilganligini tekshirishi mumkin.

9. *Harbiy matnlarning nutq tahlili*: Harbiy qo'llanmalar, operativ rejalar va harakatlardan keyingi hisobotlar kabi matnlar nutq tahlili uchun qimmatli manbalar beradi. Tadqiqotchilar ushbu matnlarni tildan foydalanish naqshlari, ritorik strategiyalar va harbiy sohadagi diskursiv amaliyotlarni aniqlash uchun tahlil qilishlari mumkin.

10. *Axloqiy mulohazalar*: Nihoyat, harbiy diskursni, xususan, maxfiylik, rozilik va tadqiqot natijalarining milliy xavfsizlik va harbiy amaliyotlarga potentsial ta'siri kabi masalalarni o'rganishda axloqiy mulohazalar muhim ahamiyatga ega²⁰⁸. [Gee, James P. 2012. 3]

Harbiy diskursni o'rganayotgan tilshunoslar zamonaviy jamiyatdagi til, kuch dinamikasi va ziddiyat o'rtasidagi murakkab aloqalarni tushunishimizga katta hissa qo'shadilar. Tilshunoslar o'zlarining tadqiqotlari orqali tildan hokimiyatni tasdiqlash, shaxsiyatni shakllantirish va harbiy kontekstdagi xatti-harakatlarga ta'sir qilish vositasi sifatida qanday foydalanilishini ochib berishadi. Harbiy sohaga xos lingvistik xususiyatlar, aloqa strategiyalari va diskursiv amaliyotlarni tahlil qilib, tilshunoslar kengroq ijtimoiy masalalarga oydinlik kiritadilar.

²⁰⁷ Military Discourse. Caroline Pickering. <https://carolinepickering00.wordpress.com/english-2989-portfolio/final-term-project/military-discourse/>

²⁰⁸Gee, James P. "Literacy, Discourse, and Linguistics: Introduction and What Is Literacy?" Journal of Education. 1989. Web. 24 Nov. 2012.

Demak ko‘rinadiki, harbiy diskursni o‘rganish nafaqat harbiy sohada, balki kengroq ijtimoiy kontekstlarda ham til, kuch va nizolar o‘rtasidagi murakkab o‘zaro bog‘liqlik haqida qimmatli tushunchalar beradi. Bu orqali harbiy aloqaning lingvistik o‘lchovlarini ochib, tilshunoslar tinchlik va nizolar davrida odamlarning xatti-harakatlari, munosabatlari va ijtimoiy tuzilmalarini shakllantirishda tilning rolini chuqurroq tushunishga hissa qo‘shadilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Djafarova, Dildora, Yaxshiboyeva Nodira, and Abdullayeva Zulfiya. "Socio-Cultural Memory and Its Reflection In French Phraseology." *Journal of Positive School Psychology* (2022): 2883-2889.
2. Ilhomovna, Djafarova Dildora, and Bobokalonov Odilshoh Ostonovich. "Interaction of Language Games in the Articulation of “Historical Memory” Within French and Uzbek Phraseology." *American Journal of Language, Literacy and Learning in STEM Education* (2993-2769) 2.1 (2024): 348-354.
3. Ilhomovna, Djafarova Dildora. "Phraseological Units Expressing" Memory"/" Mémoire" in Linguistics and their Analysis through Texts." *Best Journal of Innovation in Science, Research and Development* 2.11 (2023): 490-492.
4. Maksetova Zuhra To‘rebayevna, Qambaraliyev S.B, Yunusov A.Sh. “TILSHUNOSLIKDA FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING O‘RGANILISHI VA ULARNING TASNIFI” 1.7(2022: 5.947) 2181-1784
5. Маматов А. Ўзбек тили фразеологизмларининг шаклланиш масалалари. –Тошкент, 1999.
6. Haberland H. Text, discourse, discours: the latest report from the terminology vice squad. -D.:1999. – 914-b
7. Кубрякова Е. Дискурс, речь, речевая деятельность: функциональные и структурные аспекты. -Р.:2000. – 9-б
8. Safarov Sh. Pragmalingvistika. -T.:2008. – 318 b
9. Zellig S.Harris (1952). Discourse Analysis (Journal article). Linguistic Society of America
10. Turaboyeva Lobar Quramboyevna “O‘ZBEK TILIDA FRAZEOLOGIYA MASALALARINING TADQIQIGA DOIR”/ <https://doi.org/10.5281/zenodo.7722812>
11. Sh.Rahmatullayev. O‘zbek frazeologiyasining ba’zi masalalari, Toshkent, 1966.
12. Sarbarova D. Matn va diskurs tushunchalari munosabati /Raqamli texnologiyalar davrida tillarni intensiv o‘qitishning psixologik pedagogik jihatlari/ Respublika ilmiy-amaliy anjumani 2023-yil. 746-bet
13. Yaxshiboyeva, Nodira. "Reconstruction of coloristic expressions in erkin azam's" noise" and" pakana's love"." Конференции. 2021.
14. Discourse. <https://en.wikipedia.org/wiki/Discourse>
15. Military Discourse. Caroline Pickering. <https://carolinepickering00.wordpress.com/english-2989-portfolio/final-term-project/military-discourse/>
16. Gee, James P. “Literacy, Discourse, and Linguistics: Introduction and What Is Literacy?.” *Journal of Education*. 1989. Web. 24 Nov. 2012.